

REY · ENIAYME

ELCONQVISTADO

Jiří Pešek

Universitat Masaryk de Brno

KJIA011 Dějiny Katalánska I

**Územní expanze Aragonské
koruny ve 13. století**

Jaume I el Conqueridor (1213-1276)

- Nejznámější a nejvýraznější katalánský panovník. Inspiroval řadu mýtů a legend, za jeho vlády došlo k největší katalánské územní expanzi.
- **1208:** narozen v Montpellier.
- **1213:** bitva u Muretu, Jaume I v zajetí Simona de Montfort, 1214 na příkaz papeže osvobozen a vychováván pod dohledem a vlivem papežským a templářským.
- **1214:** Corts v Lleidě → Jaume I prohlášen králem, v následujících letech vládá regentské rady a posléze Sancho Aragonský regent 1216-1218.
- **1218:** Jaume I se ujímá trůnu, s vládou mu v prvních letech pomáhá královská rada; mladý král musí čelit šlechtickým revoltám, drobným občanským válkám.

Jaume I (1213-1276)

- **1225:** první snahy o expanzi na jih (Peñíscola) → neúspěch kvůli nedohodě s šlechtou, následující dva roky opět potlačování domácích rebélií (Montcada, Cardona).
- **1229:** Conquesta de Mallorca – územní zisk, důležité pro obchod; tažení podporuje a účastní se ho především katalánská šlechta, aragonská odmítá → Arabové na Mallorce brzy poraženi, začíná **znovuosídlení** ostrova (rolníci a další z oblasti Barcelony, Rosselló či Empordà) → rozšiřování katalánštiny.
- **1231:** Menorca se stává vazalem Aragonské koruny; součást Koruny až na konci 13. stol.).

Jaume I (1213-1276)

- **1235:** Dobytí Eivissy (Ibiza), nikterak náročné, na ostrově takřka nejsou opevněná města. Opět znovuosídlení katalánsky hovořícím obyvatelstvem.
- **1238-1244:** Dobytí Valencijského království. 1238 padla muslimská Valencie, 1244 Xàtiva a Biar. Této výpravy se již účastnila v hojném počtu i aragonská šlechta – rozdělení a znovuosídlení území tedy provedeno Katalánci i Aragonci. Dodnes patrné na jazykovém rozdělení Valencijského společenství. V následujících letech ještě několik maurských rebélií, všechny potlačeny.
- **1244:** *Tractat d'Almizra* – mírová smlouva mezi Kastilií a Aragonskou korunou, která stanovila limit aragonského vlivu → oblast Murcie připadla kastilskému králi, pro Aragonskou korunu byla smlouva nevýhodná.

Jaume I (1213-1276)

- **1258: *Tractat de Corbeil*** – dohoda mezi francouzským králem Ludvíkem IX. a Jaumem I. Definitivní vyřešení „sporů“ o katalánská území. Ludvík IX. se v ní zavázal nečinit si jako dědic Karla Velikého nikdy již žádné nároky na Katalánská hrabství, Jaume zase uznal francouzskou vládu nad oblastmi Fenolleda, Narbonne, Besiers, Nimes, Toulouse etc.
- To je definitivní tečka za katalánskou expanzivní politikou směrem na sever, zároveň ale jasné uznání svrchovanosti Katalánska a Aragonské koruny. Již před podpisem *Tractat de Corbeil* už Aragonská koruna vzhlíží pouze k expanzi směrem do Středozeší.
- **1265-1266:** od roku 1243 bylo Murcijské království vazalem Kastilie, pak ale rebélie → dobytí katalánskými vojáky vedenými Jaumeho synem (Pere el Gran) – Jaume pomáhal Kastilcům ze strachu, že se rebélie rozšíří i do Valencijského království, kde též zůstala silná maurská populace. Po dobytí „vráceno“ Kastilii.

Jaume I (1213-1276)

- Ke konci své vlády plánoval několik křížových výprav směrem do Svaté země – neúspěch. Opět potlačoval několik šlechtických povstání i v rámci svého panství. 1276-1277 ještě maurská vzpoura ve Valencii.
- Jaume I zemřel 27. července 1276. Pochován je v klášteře v Pobletu. Jeho vláda trvala 63 let (!). Všeobecně vzato ji lze brát jako jedno z nejzářivějších období katalánské historie, i když na jejím konci se Jaume dopustil chyby, která následně Korunu dost oslabil. V závěti odkázal staršímu synu (Pere el Gran) Aragón, Valencii a Katalánsko, zatímco mladší syn (Jaume II de Mallorca) dostal Mallorku, Rosselló a Montpellier. Toto rozdělení později logicky vyvolalo mocenské spory mezi oběma bratry.
- Další charakteristiky vlády Jaume I: velký obchodní i demografický růst, významný kontakt s arabským světem (věda, kultura, papír,...), literatura, katalánština, *pactisme* → Corts Catalans.

Znak Mallorského království

(Foto: wikipedia.org)

Znak Valencijského království

(Foto: wikipedia.org)

Corts Catalanes

- **Zákonodárny orgán v Katalánsku** (Principat de Catalunya) od 13. do 18. století. Původ ve shromážděních Pau i Treva de Déu (11. stol.). Jednalo se o tehdejší parlament, jeden z nejstarších v Evropě.
- Za vlády Jaume I docházelo k občasným setkáním krále se zástupci poddaných, avšak tato setkání ještě neměla zákonodárny charakter. První takové setkání (zárodek Corts) v roce 1214.
- **1283:** Konání prvních Corts Catalanes v Barceloně (vláda Pere el Gran). Měly se konat vždy alespoň 1x ročně. Kromě krále účast zástupců vůdčích společenských vrstev (klér, šlechta, rytířstvo, měšťané/obchodníci). Bez souhlasu Corts nemohl král prosadit žádný důležitý zákon → vzájemná kontrola, legislativní činnost. Tato shromáždění hlavně v počátku zajistila lepší a silnější postavení výše zmíněných vrstev.
- (Corts Generals de la Corona d'Aragó – „celostátní setkání“)

Consell de Cent

- Původně město spravovala skupina radních zastupujících krále → konání pravidelných schůzí, zástupci měšťanů radili → od 13. stol. institucionalizace těchto setkání, získání privilegií a větší samostatnost v rozhodování.
- Vznik v průběhu 13. stol. (1238, Jaca) → rozšíření do dalších velkých měst Aragonské koruny, **1265** v ustálené podobě i Barcelona (4 nebo 5 radních, 100 *consellers* „zastupitelé“).
- Především v počátku demokratický charakter, *consellers* byli zástupci významných rodin a obchodníků, postupně určitý úpadek → Consell de Cent záležitostí městských oligarchů, mocenské zájmy.
- Silná společenská a politická pozice, rozhodování v řadě klíčových záležitostí, důležitost ve válečných časech (např. roku 1714).

Saló de Cent, Ajuntament de Barcelona (Zdroj: www.barcelona.cat)

Consolat de Mar

- Důležitá instituce zabývající se právní stránkou mezinárodního obchodu Aragonské koruny. Rozhodovala v otázkách týkajících se obchodu, jenž probíhal v té době hlavně po moři.
- První náznaky za vlády Jaume I; 1282 vznik Consolat de Mar v Barceloně, o rok později ve Valencii, v dalších letech pak i v ostatních významných přístavech Aragonské koruny. Důležitý nástroj katalánské obchodní a kolonizační politiky ve Středomoří. Instituce fungovala až do roku 1716.
- ***Llibre de Consolat de Mar***: sbírka zákonů/zvyklostí mořského práva vycházející z práva římského, byzantského, řeckého, italského, francouzského atd. První vydání pochází z Valencie (1320-1330). Po staletí základní „příručka“, podle které se řídil veškerý obchod ve Středozezemním moři. Původně v katalánštině, později přeložen do dalších jazyků, zdroj práva i pro ostatní státní útvary ve Středomoří.

Pere el Gran (1276-1285)

- Narozen ve Valencii 1240. Syn Jaume I a Violant d'Hongría. Barcelonský hrabě, král aragonský, valencijský a sicilský.
- Vládl jen 9 let. Kromě obligátních potlačování muslimských či domácích bojůvek se zasloužil především o stavbu loděnic v Barceloně. Také byl literárně činný, ovládal pravděpodobně všechny jazyky svého království, obsadil a obchodně využíval dva tuniské ostrovy (Kerkennah, Djerba).
- **1282-1289: Válka o Sicílii.** Od roku 1266 Sicilské království ovládali Francouzi → lidové povstání, na krále navržen Pere el Gran → podnikne výpravu na ostrov a zvítězí, získá však jen ostrov (díky almogàvers vedenými Rogerem de Llúria) – pevninská část zůstane součástí Neapolského království. K mírové dohodě dojde až 1302: uznána samostatnost sicilského království pod vedením aragonského panovníka. Sicílie pod kat./šp. nadvládou až do 18. stol.

Pere el Gran (1276-1285)

Následky sicilského tažení:

- „Aragonská křížová výprava“ – vyhlášena papežem v letech 1284-85 jako odvěta za obsazení Sicílie, Pere el Gran vyloučen z církve a zbaven nároků na sicilské území, především ale došlo k francouzskému útoku na katalánské území.
- **1285:** Francouzi ve spojení s Jaume II de Mallorca dobyli Rosselló a obsadili Gironu; aragonské loďstvo pod vedením Rogera de Llúria ale poráží to francouzské u Illes Formigues (Palafrugell), poté Francouzi zaveleli na ústup.
- Francouzský král Filip III. záhy na to zemřel a Pere el Gran ho přežil jen o pár dní. Definitivní zahnání Francouzů a „znovudobytí“ Mallorky měl již na starosti jeho syn Alfons el Franc.

Pere el Gran

(Foto: trobadors.weebly.com)

Alfons el Franc (1285-1291)

- Král aragonský a valencijský a mallorský, hrabě barcelonský. Narozen ve Valencii 1265.
- **1282:** oženěn s anglickou princeznou Eleonorou (významný strategický sňatek), avšak k naplnění sňatku nikdy nedošlo, protože Alfons předčasně zemřel.
- **1286:** dobytí Mallorky, kde vládl jeho strýc Jaume II de Mallorca (pomsta za jeho účast ve francouzské křížové výpravě proti Aragonské koruně).
- **1287:** si Alfons podrobil i Menorku, která do té doby byla muslimská a platila Aragonské koruně vysoké daně. Menorca zůstala takřka bez obyvatel, opět znovuosídlení lidmi z Katalánska → zkompletování anexe Baleárských ostrovů.

Alfons el Franc (1285-1291)

- Špatné vztahy s Kastilií, snažil se o dominanci nad několika oblastmi Tuniska a Maroka, většinou neúspěšně.
- Snaha o diplomacii a lepší vztahy s papežem, na domácí scéně boj s aragonskou šlechtou, která chtěla větší prospěch z katalánské středomořské expanze.
- Zemřel bez dědice, po jeho smrti nastoupil na trůn jeho mladší bratr **Jaume II** (Jaume el Just), do té doby král sicilský.

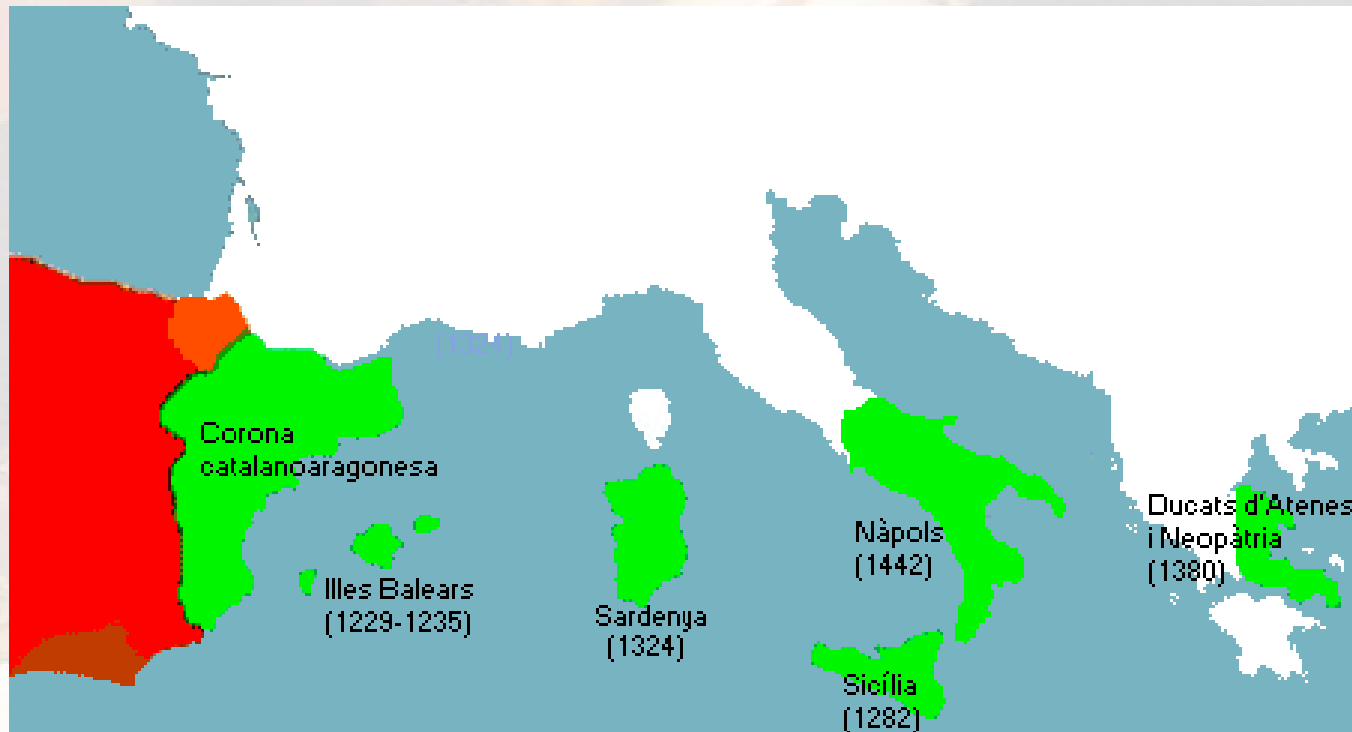

Alfons el Franc
(Foto: www.vila-real.info)

- „*Ne sol nom pens que galera ne altre vexell gos anar sobre mar, menys de guiatge del rey d'Arago; ne encara no solament galera, ne leny, mas no creu que nengun peix se gos alçar sobre mar, si o porta hun escut o senyal del rey d'Arago en la coha, per mostrar guiatge de aquell noble senyor, lo rey d'Arago e de Cecilia.*“

(Roger de Llúria, *Crònica de Bernat Desclot*; cap CLXVI)

(Versus ESP: „Říše, nad níž slunce nezapadá.“)

Více informací:

- **BALCELLS, Albert.** *Història de Catalunya*. Barcelona: L'Esfera dels llibres/La Butxaca, 2011. Str. 306-387.
- **RODÓ, Jordi et al.** *Historia del autogobierno de Cataluña*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007. Str. 31-51.
- **SOBREQUÉS, Jaume i MORALES, Mercè.** *Comtes, reis, comtesses i reines de Catalunya*. Barcelona: Base, 2011.
- **SOLER, Toni.** *Història de Catalunya (Modèstia a part)*. Barcelona: Columna, 1998. Str. 81-104.
- Rozdílné pohledy na některá období katalánské historie:
<https://www.youtube.com/watch?v=CMWZEjERlwQ>
<https://www.youtube.com/watch?v=1Pg4MttRQD4>